

درس هشتم

افتخار بندگی^۱

استاد شدن در تمام زمینه‌ها برای انسان ممکن نیست. به همین جهت پیروی از متخصصان و صاحب‌نظران، در رشته‌های مختلف کاری بسیار عاقلانه و پسندیده است. به عنوان مثال برای مداوا باید به پزشکی که سال‌ها در این زمینه درس خوانده مراجعه کنیم. در مسائل دینی نیز همین‌طور است. به کسی که توانایی لازم را برای بیرون آوردن احکام از قرآن، سنت و... دارد، مجتهد می‌گویند و تلاش مجتهد برای بیرون آوردن احکام را اجتهاد می‌نامند.

پیروی فرد غیرمجتهد از عالم مجتهد، تقلید نام دارد و به انجام‌دهنده تقلید، مقلد می‌گویند.

تقلید تصمیمی عاقلانه است که مقلد برای اطمینان از درستی اعمال دینی خود، آن را انجام می‌دهد.

باید دانست که تقلید در مسائل اعتقادی و باورهای دینی، صحیح نیست، چون هر فرد وظیفه دارد به اندازه توانش از مسائل اعتقادی آگاه شود. از طرف دیگر اعمال دینی از اعتقادات دینی سرچشمه می‌گیرد و باید هر کس برای خود دارای عقیده‌ای همراه با شناخت و باور شخصی باشد.

۱- جابگیرین بخش «راه شناخت تکالیف دینی» تا انتهای درس.

برخی از شرایط مجتهد عبارت‌اند از :

- ۱- تسلط بر قرآن، (یعنی احکامی که در قرآن بیان شده است).
  - ۲- تسلط بر سنت (یعنی احکامی که در سنت بیان شده است).
  - ۳- تسلط بر آراء و نظرات صحابه و مجتهدان در زمینه احکام
  - ۴- دانستن زبان عربی در حدی که برای درک و دریافت احکام لازم است.
- البته ایمان و پابندی به دین و عادل بودن، لازمه کار مجتهد است و اینکه این موارد معمولاً در شرایط مجتهد ذکر نمی‌شود، به دلیل شدت آشکار بودن آنهاست.

فعالیت کلامی

الف) توضیح دهید از میان انواع تقلیدی که در زیر آمده، کدام درست و کدام نادرست است؟

- ☐ تقلید غیر عالم از غیر عالم
- ☐ تقلید عالم از غیر عالم
- ☐ تقلید غیر عالم از عالم و مجتهد
- ☐ تقلید عالم غیر مجتهد از عالم مجتهد

ب) با توجه به شرایطی که برای مجتهد خواندیم، به پرسش‌های زیر پاسخ دهید و درباره پاسخ صحیح توضیح دهید :

- ۱- آیا فرد غیر مجتهد می‌تواند در مسئله توحید و یگانگی خداوند، از مجتهد تقلید کند؟
- ۲- آیا می‌توان به فردی که توانایی اجتهاد دارد؛ اما پابندی به دین و تقوا در او ضعیف است، اعتماد نمود و از وی تقلید کرد؟
- ۳- آیا تقلید مقلد از مجتهد، کاری عاقلانه و درست است؟ چرا؟

دوری از اظهار نظر غیر عالمانه

برخی افراد بدون اطلاع و آگاهی از دستورات دین، گاهی در مسائل دینی (خصوصاً احکام) اظهار نظر می‌کنند. این کار، بسیار ناپسند است و برای آن در آخرت نیز بازخواست می‌شوند. خداوند سخن گفتن از دین را ممنوع نکرده است؛ اما از انسان‌ها می‌خواهد با علم و آگاهی و دلیل از دین سخن بگویند.

مسلمان موظف است درباره موضوعی که نمی‌داند تحقیق کند؛ سپس با اخلاص و امانت‌داری درباره مسائل دینی سخن بگوید. در غیر این صورت گفتن کلمه «نمی‌دانم» و سکوت کردن بر انسان واجب است. با این کار، هم ایمان فرد و هم دین خدا، از خدشه‌دار شدن در امان می‌ماند. مطالعه و پرسش کردن از اهل علم می‌تواند توان علمی ما را بالا ببرد و بر میزان معلومات دینی ما بیفزاید.

درس نهم

به سوی پاکی^۱

مطهرات (پاک‌کننده‌ها)

آخرهای زنگ ورزش بود. امیر که خیلی خسته شده بود، اجازه گرفت، از بازی بیرون آمد و کنار حسین نشست. هنوز با هم احوال‌پرسی نکرده بودند که ناگهان نگاه حسین به آرنج دست چپ امیر افتاد و گفت: امیر از دست خون می‌آید!

امیر به دستش نگاه کرد و گفت: وای؟ کی این‌طوری شده؟ پس چرا خودم متوجه نشدم؟ حتماً همان وقتی که برای گرفتن توپ روی زمین شیرجه زدم، این‌طوری شد. عیبی ندارد الان درستش می‌کنم. او آستینش را - که خیلی خونی شده بود - بالا زد و سپس دستمال تمیزی روی دستش گذاشت و گفت: حالا خونس کم کم بند می‌آید.

آن شب حسین برای نماز به مسجد رفته بود. بعد از نماز امیر را هم در مسجد دید. و به او گفت: ببینم لباس خونی‌ات را برای نماز عوض نکردی؟

- ای بابا! مگر لباسم چقدر خونی شده که به خاطرش لباسم را عوض کنم؟
- حتماً خونِ دست چپت را هم قبل از وضو گرفتن پاک نکرده‌ای؟
- یک ذره خون که شستن ندارد. تو هم خیلی سخت می‌گیری.
- به نظر هم وضویت به خاطر این سهل‌انگاری باطل است هم نمازت.
- چرا؟ مگر نماز و وضوی من چه اشکالی داشت؟
- به نظر من بهتر است برویم پیش آقای فروتن، امام جماعت مسجد و از او بپرسیم.

۱- جایگزین بخش «مطهرات» تا انتهای درس.

آقای فروتن بعد از شنیدن حرف‌های آنان، رو به امیر کرد و گفت: پسرم برای پاک کردن چیزی که نجس است، باید آنقدر دقت کنیم که رنگ و بوی آن را برطرف کنیم؛ مگر چیزهایی که معمولاً بو یا رنگ ضعیفی از آنها می‌ماند. اگر خون بر بدن جاری شود، به راحتی شسته می‌شود، و معلوم است که تو این کار را نکرده‌ای. ضمناً خونی که بر لباس مانده، زیاد است و لباس تو نجس است و نماز خواندن با آن صحیح نیست.

— یعنی اگر کم بود اشکال نداشت؟

بله خون خود شخص، اگر در حد قطره‌ای یا به اندازه سکه‌ای باشد، نماز با آن صحیح است و لازم نیست لباس آغشته به آن شسته شود، هر چند که شستن و برداشتن این خون هم، بهتر است. ولی خون دست و آستین تو، از این مقدار بیشتر است.

— امیر از آقای فروتن پرسید: هر چیزی که نجس می‌شود، حتماً باید با آب شسته شود تا پاک گردد؟ — البته آب اصلی‌ترین پاک کننده است؛ اما، برای پاک کردن بعضی از نجاسات لازم نیست حتماً آنها را بشویم؛ مثلاً وقتی کف کفش کسی نجس می‌شود، همین که مقدار روی زمین خشک (خاک و سنگ) راه برود و خود نجاست برطرف شود، کفش او پاک می‌شود و نیازی به شستن ندارد. همچنین با دستمال پاک یا سنگ محل دفع ادرار و مدفوع، پاک می‌شود و لازم نیست حتماً با آب، پاک گردد. بعضی از نجس‌ها هم به شیوه‌ای مخصوص، پاک می‌گردند؛ مثلاً چیزی که توسط سگ نجس می‌شود با شستن تنها پاک نمی‌شود، بلکه شستن آن شیوه خاصی دارد.^۱

نجس یعنی ناپاک. در فقه اسلامی نجس یعنی چیزی که مانع صحت و درستی نماز است. به طوری که اگر نجاست با بدن یا لباس نمازگزار یا محلی که در آن نماز به جا می‌آورد، تماس داشته باشد، آن نماز صحیح نیست.

برخی از نجاسات عبارت‌اند از:

۱- تمامی مشروبات و مایعات مستی‌آور.

۱- شیوه تطهیر وسیله نجس شده توسط سگ را از معلم محترم خود سؤال کنید.

۲- سگ و خوک

۳- مردار، یعنی هر حیوانی که بدون ذبح شرعی مرده باشد. در نجس بودن مردار فرقی بین حیوانات حلال گوشت و حرام گوشت نیست. البته مرده انسان همانند زنده اش پاک است و ماهی مرده نیز نجس نیست.

۴- ادرار و مدفوع انسان و حیوان

۵- هر بخشی از بدن حیوان که در حال حیاتش از وی جدا شود نجس است (البته مو و چشم حیواناتی که حلال گوشت هستند، از این موارد استثناء شده اند و نجس نیستند) ضمناً جزء جدا شده از انسان و ماهی نجس نیست.

۶- شیر حیواناتی که حلال گوشت نیستند، مانند الاغ و غیره. (باید دانست که شیر انسان نجس نیست.)

بیشتر بدانیم

با توجه به اینکه دین اسلام، دین آسان گیری است، در صورت وجود موارد زیر بر بدن و لباس، نماز صحیح است:

- ۱- گل خیابان ها و معابر که اندک باشد و به لباس آغشته شود.
- ۲- چیزهای اندکی که چشم سالم آنها را نمی بیند؛ از قبیل ذرات اندک ادرار و چیزهای نجس اندکی که پای مگس و مورچه و جیرجیرک و حشرات دیگر به آن آلوده است و از طریق آنها به بدن یا لباس انسان برخورد می کند.
- ۳- فضله پرنده گان مساجد؛ چون معمولاً گریزی از آنها نیست.
- ۴- آب تاول و جوش های بدن، البته به شرطی که تغییر نکرده باشد (در صورت تغییر از حالت عادی، ناپاک و نجس است).

خودت را امتحان کن

- ۱- برای پاک کردن چیزهایی که نجس شده اند، چه باید کرد؟
- ۲- برای پاک کردن لباس یا بدنی که سگ آن را نجس کرده، چه باید کرد؟
- ۳- آیا نماز کسی که محل دفع ادرارش را با دستمال کاغذی پاک کرده، صحیح است؟

درس دهم

ستون دین^۱

اللَّهُ اکبر ...

اللَّهُ اکبر ...

این صدای احسان بود که با اذان خود، همه را به نماز دعوت می کرد.
شکیب و متین وضو گرفتند و به نمازخانه رفتند. آقای پارسا معلم درس دینی و امام جماعت مدرسه رو به بچه ها در محراب نشسته بود و با کسانی که وارد می شدند، سلام و احوال پرسی می کرد.
متین و شکیب هم بعد از سلام و احوال پرسی با آقای پارسا، نزدیک او نشستند. متین که از ورزش خسته شده بود، رو به شکیب کرد و گفت: «کاش می شد همین طور نشسته نمازمان را بخوانیم».
شکیب جواب داد: خوب نشسته بخوان، این که اشکالی ندارد؛ پدر بزرگ من همیشه نشسته نماز می خواند؛ اگر هم شک داری از آقای پارسا بپرس.

متین رو به آقای پارسا کرد و پرسید: بیخشید آقا ما می توانیم نمازمان را نشسته بخوانیم؟
آقای پارسا در جواب گفت: ایستادن یکی از ارکان نماز است و نمازگزار باید تا جایی که برایش امکان دارد، نمازش را ایستاده بخواند. تنها کسانی می توانند نمازشان را نشسته بخوانند که به دلیل ناتوانی یا بیماری قادر به ایستادن در نماز نباشند (و یا اینکه نمازشان نماز فرض نباشد و نماز سنت بخوانند).

۱- جایگزین بخش «واجبات نماز» تا انتهای درس.

— یعنی در نماز سنت ایستادن لازم نیست؟

— نه پسر! ولی بهتر است نماز سنت را هم ایستاده بخوانیم.

— آقای پارسا اگر کسی خسته شده باشد و بخواند نمازی درست؛ ولی خلاصه بخواند، باید

چه کار کند؟ چون بارها دیده‌ام بعضی از بزرگ‌ترها نمازشان را بسیار طولانی می‌خوانند.

آقای پارسا گفت: برای مثال نماز صبح را شرح می‌دهم تا سؤالت را خوب جواب بدهم. بعد از انجام دادن مقدمات نماز^۱، ابتدا نیت می‌کند برای خشنودی خداوند دو رکعت نماز صبح به جا می‌آورد. سپس الله اکبر می‌گوید؛ بعد با حالت ایستاده و دست بسته، سوره حمد و یک سوره کامل یا چند آیه از قرآن را می‌خواند. در ادامه با گفتن الله اکبر به اندازه‌ای که دستش به زانوهایش برسد و آن را بگیرد، خم می‌شود و سه بار می‌گوید: «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ» یا «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ وَ بِحَمْدِهِ»

بعد می‌ایستد و می‌گوید: «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ» والله اکبر گویان به سجده می‌رود. سپس پیشانی‌اش را از زمین بلند می‌کند و الله اکبر می‌گوید و می‌نشیند، به حالتی که آرام بگیرد. بعد دوباره به سجده می‌رود و ذکر سجده را سه بار تکرار می‌کند: «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى» یا «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى وَ بِحَمْدِهِ»

— آقای پارسا! می‌شود به جای سه بار یک بار بگوید؟

— بله پسر!، یک بار هم صحیح است. رکعت دوم را هم مانند رکعت اول می‌خواند و پس از

سجده دوم می‌نشیند و در فقه شافعی این تشهد را می‌خواند:

«الْتَّحِيَّاتُ — الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ — لِلَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ. أَلْسَلَامُ عَلَيْنَا وَ عَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، أَللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ — وَ عَلَى آلِ مُحَمَّدٍ»

و در مذهب حنفی این گونه می‌خواند: «الْتَّحِيَّاتُ لِلَّهِ، وَ الصَّلَوَاتُ وَ الطَّيِّبَاتُ، أَلْسَلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ، أَلْسَلَامُ عَلَيْنَا وَ عَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ، أَللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ عَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، أَللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ عَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.»

سپس سر خود را به طرف راست برمی‌گرداند و می‌گوید: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ» و بعد

۱- منظور وضو گرفتن و خواندن نماز در وقت آن و پوشیدن لباس و رو کردن به قبله است که آنها را شروط نماز می‌نامند.

سر خود را به طرف چپ برمی گرداند و می گوید: «الْسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ». یادتان باشد هر کدام از این کارها، با ترتیبی که گفته شد، انجام شود و اگر نماز سه رکعتی (مثل نماز مغرب) یا چهار رکعتی (مثل نماز ظهر) باشد، در رکعت سوم و چهارم فقط سوره حمد را می خواند. ضمناً در نماز سه رکعتی و چهار رکعتی، به ترتیب در پایان رکعت سوم و چهارم تشهد لازم است.

شکیب می پرسد: آقای پارسا یعنی فرق نماز سه رکعتی و چهار رکعتی با نماز دو رکعتی فقط همین نخواندن سوره بعد از حمد است؟

— نه عزیزم فرق دیگری هم دارد؛ در تشهد اول این دو نماز فقط «التَّحِيَّات» را می خوانیم و در تشهد دوم (قعه آخر) علاوه بر «التَّحِيَّات»، «درودها» را نیز می خوانیم.

— ولی من دیده ام پدرم در نماز صبح دستش را بعد از رکوع دوم به حالت دعا بلند می کند و دعایی می خواند.

— آفرین آن دعا را دعای قنوت می گویند که این است: «اللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ، وَ عَافِنِي فِيمَنْ عَافَيْتَ وَ تَوَلَّنِي فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ، وَ بَارِكْ لِي فِي مَا أَعْطَيْتَ وَ قِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ، إِنَّكَ تَقْضِي وَ لَا يُقْضَى عَلَيْكَ، وَ إِنَّهُ لَا يَذِلُّ مَنْ وَ أَلَيْتَ وَ لَا يَعِزُّ مَنْ عَادَيْتَ، تَبَارَكَتَ رَبَّنَا وَ تَعَالَيْتَ وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ عَلَى آلِهِ وَ صَحْبِهِ وَ سَلَّمَ».

در مذهب حنفی دعای قنوت در نماز صبح خوانده نمی شود بلکه در نماز وتر بعد از نماز عشاء خوانده می شود: «اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْتَغْفِرُكَ وَ نَسْتَغْفِرُكَ وَ نُؤْمِنُ بِكَ وَ نَتَوَكَّلُ عَلَيْكَ وَ نُثْنِي عَلَيْكَ الْخَيْرَ وَ نَشْكُرُكَ وَ لَا نَكْفُرُكَ وَ نَخْلَعُ وَ نَتَرَكُ مَنْ يَفْجُرُكَ، اللَّهُمَّ إِنَّا بِكَ نَعْبُدُ وَ لَكَ نُصَلِّي وَ نَسْجُدُ وَ إِلَيْكَ نَسْعَى وَ نَحْفَدُ وَ نَرْجُو رَحْمَتَكَ وَ نَخْشَى عَذَابَكَ، إِنَّ عَذَابَكَ بِالْكَفَّارِ مُلْحَقٌ».

ماهان که گفت وگوی سه نفره شکیب، متین و آقای پارسا را گوش می داد، گفت: آقا خواهش می کنم نماز را به صورت نمایشی برایمان چند بار اجرا و تمرین کنید، تا خواندن نماز فرادی و نماز جماعت را خوب یاد بگیریم. ما هم قول می دهیم همه دعاها و اذکار نماز را حفظ کنیم.

آقای پارسا که انسانی دین دار و معلمی دلسوز و خوب است، گفت: از همین حالا این کار را شروع می کنیم، بچه ها توجه کنید! قبل از نماز جماعت می خواهم آنچه را گفته ام، با شما تمرین کنیم.

۱- الفقه المنهجي جلد ۱ ص ۱۴۶ به روایت ابو داود (۱۴۲۵) از حسن بن علی رضی الله عنهما.

در فقه شافعی اعمالی که انجام دادنشان در نماز واجب است، ارکان نماز می‌نامند، که عبارت‌اند از :

۱. نیت	۲. قیام با توانایی در نمازهای واجب	۳. تکبیرة الاحرام
۴. خواندن سوره حمد	۵. رکوع	۶. اعتدال بعد از رکوع
۷. دو سجده در هر رکعت	۸. نشستن در بین دو سجده	۹. جلوس در رکعت آخر
۱۰. ترتیب ارکان	۱۱. تشهد در رکعت آخر	۱۲. صلوات بر پیامبر در تشهد آخر
۱۳. سلام اول		

در فقه امام ابوحنیفه (رح)، نماز رکن‌ها و واجب‌هایی دارد. ارکان نماز به اعمالی می‌گویند که در حین نماز باید انجام دهیم و چنانچه هر یک از آنها ترک شود، گرچه از روی عمد نباشد، نماز باطل می‌شود. ارکان نماز عبارت‌اند از :

۱- تکبیرة الاحرام	۲- قیام
۳- قرائت (خواندن یک آیه طولانی یا چند آیه کوتاه از قرآن)	۴- رکوع
۵- دو سجده در هر رکعت	۶- جلوس در رکعت آخر
۷- خارج شدن از نماز با قصد و اراده	

واجبات نماز در فقه حنفی اعمالی هستند که انجام آنها در نماز لازم و ضروری است و اگر یکی از آنها عمدی ترک شود، نماز باطل می‌گردد و اگر به فراموشی ترک شود، در نماز نقص به وجود می‌آید و برای جبران آن باید دو سجده، سهو در قعده آخر بعد از خواندن «التحیات» انجام دهیم.

برخی از واجبات نماز عبارت‌اند از :

۱- خواندن سوره حمد در دو رکعت اول نمازهای فرض و همه رکعات نمازهای دیگر
۲- خواندن یک سوره یا سه آیه کوتاه و یا یک آیه طولانی بعد از سوره حمد در دو رکعت اول نمازهای فرض و در همه رکعات نمازهای سنت
۳- خواندن تَشَهُّد (التحیات) در هر دو قعده

۴- نشستن در قعدة اول در نمازهای سه و چهار رکعتی
۵- آهسته خواندن حمد و سوره در نمازهای ظهر و عصر
۶- قومه (ایستادن کامل بعد از رکوع)
۷- جلسه (نشستن کامل بین دو سجده)
۸- خارج شدن از نماز با گفتن السلام علیکم ورحمة الله
۹- رعایت ترتیب ارکان

یک بار دیگر صحبت‌های آقای پارسا را به دقت بخوانید و با کمک معلم خود، ارکان نماز را مطابق فقه خود مشخص کنید و زیر آن خط بکشید.

بیشتر بدانیم

یک روز پیامبر (صلی الله علیه و علی آله) در مسجد نشسته بود. ناگهان مردی وارد شد و بر رسول الله، سلام کرد و پیامبر سلام او را جواب داد. آن مرد رو به قبله ایستاد و نماز خواند. وقتی نمازش را تمام کرد و به سوی پیامبر برگشت و سلام کرد، رسول خدا (صلی الله علیه و علی آله)، سلامش را جواب داد و فرمود «برگرد و نماز بخوان چرا که تو نماز نخواندی»، آن مرد برگشت و نماز خواند و دوباره نزد پیامبر برگشت و سلام کرد و پیامبر همان جمله را به او امر کرد که نمازش را تکرار کند. آن مرد در جواب گفت: «قسم به کسی که تو را به حق پیامبر کرد، من بهتر از این نمی‌دانم». رسول خدا به او فرمود: «هنگامی که برای نماز برمی‌خیزی، الله اکبر بگو، سپس آنچه را از قرآن برایت ممکن است (یعنی با توجه به مقدار حفظ و وقت و شرایط) قرآن بخوان. سپس با فروتنی و آرامی رکوع کن، سپس به اعتدال برگرد. سپس آرام سجده کن. بعد از آن با متانت بنشین. سپس بار دیگر با خشوع و آرامی سجده کن، و این روش را در کل قسمت‌های نمازت (و در تمام نمازها) در پیش گیر».

از این حدیث می‌توان دریافت که نماز یک حرکت ورزشی سریع نیست که با گفتن

کلماتی انجام می‌شود؛ بلکه نماز نوعی اظهار ادب و بندگی است که با حرکاتی مؤدبانه و آرام (که بندگی را بیشتر نشان می‌دهد)، انجام می‌گیرد.

نماز پیامبر عبادتی زیبا و سرشار از بندگی و محبت خداوند و فروتنی و تواضع بود و صحابهٔ جلیل او به پیروی از رسول اعظم، همین روش را در پیش گرفته بودند.

خودت را امتحان کن

- ۱- ارکان نماز چندتا است؟ آنها را نام ببرید.
- ۲- فرق میان ارکان و غیرارکان، در نماز چیست؟
- ۳- کدام یک از موارد زیر رکن و کدام یک غیررکن است و هر کدام در یک نماز دورکعتی چند مرتبه تکرار می‌شوند: نیت، رکوع، ذکر *سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ وَ بِحَمْدِهِ*، اعتدال، ذکر *سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ*.

پیشنهاد

- ۱- از نماز جماعتی که در آن شرکت می‌کنید، گزارشی تهیه کنید و آن را در کلاس برای معلم و دوستانتان بخوانید.
- ۲- در حضور معلم، امام جماعت یا پدر و مادر خود، یک نماز کامل بخوانید و از آنها بخواهید اشکالات نماز شما را برطرف کنند.

درس یازدهم

نماز جماعت^۱

احکام نماز جماعت

- ۱- در نماز جماعت صف‌ها باید مرتب باشد و شانه‌ها و پاها را باید به هم چسباند.
- ۲- مأموم^۲ نباید تکبیرة الاحرام را پیش از امام بگوید؛ چون این کار نماز مأموم را باطل می‌کند.
- ۳- مأموم در سایر تکبیرها (الله اکبر) و حرکات نماز (مانند رکوع و سجود) باید به دنبال امام باشد و نباید این اعمال را زودتر از امام انجام دهد.
- ۴- اگر مأموم، دیر به نماز برسد، بعد از گفتن تکبیرة الاحرام به همان قسمت نماز می‌رود که امام جماعت در آن است. ضمناً رسیدن به رکوع، یک رکعت به حساب می‌آید (رسیدن به بعد از رکوع، یک رکعت حساب نمی‌شود). بعد از سلام امام، مأمومی که دیر رسیده است، بلند می‌شود و رکعت‌های دیگر را به تنهایی می‌خواند و نمازش را تمام می‌کند.
- ۵- دقت کنیم که قبل از سلام اول امام، سلام ندهیم. این کار نماز را باطل می‌کند.

فعالیت کلاسی

با کمک هم گروهی‌های خود بیان کنید که در نماز جماعت کدام یک از موارد زیر را مأموم نیز باید همراه با امام جماعت بخواند:

۱- حمد؛ ۲- تشهد؛ ۳- ذکر رکوع و سجده

۱- جایگزین بخش «احکام نماز جماعت» تا انتهای درس.

۲- مأموم کسی است که در نماز جماعت به امام جماعت اقتدا می‌کند.

- ۱- صدای مأموم باید آهسته باشد، طوری که فقط خود او متوجه آن شود و افراد کنار دستی نشنوند.
- ۲- کسی که دیر به نماز جماعت رسیده است، باید آهسته خود را به جماعت برساند و از بلند کردن صدا و دویدن خودداری کند.
- ۳- بهترین صف، صف اول است و سپس صف‌های دیگر. ضمناً قسمت راست صف به قسمت چپ ترجیح دارد. بهتر است عالمان و حافظان قرآن در صف اول باشند.
- ۴- امام جماعت باید فردی قاری و آگاه به احکام دین باشد.
- ۵- باید دقت کنیم برای ادای نماز جماعت، لباس و بدنمان تمیز باشد و قبل از حضور در جماعت از خوردن سیر و چیزهایی که بویشان دیگران را آزار می‌دهد، خودداری کنیم.

قطره در دریا

— آقا اجازه! همه آمده‌اند با شما می‌شویم سی نفر.

آقای آدابی نگاهی به ساعتش می‌کند و به آقای راننده می‌گوید: بهتر است راه بیفتید، ممکن است دیر شود. اتوبوس راه می‌افتد، من هم مثل احمد برای اولین بار در راهپیمایی روز قدس شرکت می‌کنم.

آقای آدابی لباس سفید و تمیز و مرتبی پوشیده است. به او می‌گویم امروز لباس هایتان قشنگ‌تر است.

— بله پسر من سنت است در روز جمعه بهترین لباس‌های خود را بپوشیم. همچنین در امروز که عید مؤمنان است غسل کردن و عطر زدن و صلوات فرستادن هم با توجه به حدیث رسول الله (صلی الله علیه و علی آله) کار پسندیده‌ای است.

حالا متوجه شدم که آقای آدابی چه چیزی را زمزمه می‌کند. او که از هر فرصتی برای کار خیر استفاده می‌کند. قرآن کوچکی را از جیبش بیرون می‌آورد و شروع به تلاوت آن می‌کند. وی قبلاً برای ما گفته که خواندن قرآن در ماه رمضان ثواب بیشتری دارد. پس از چند دقیقه قرآنش را می‌بندد و می‌گوید:

بچه‌ها! خواندن سوره کُهِف هم یکی از سنت‌های روز جمعه است.

این آخرین جمعه ماه مبارک رمضان برای من بسیار دوست داشتنی است و خوشحالم که توفیق روزه گرفتن را پیدا کرده‌ام. چیزهای تازه‌ای از آقای آدابی یاد گرفته‌ام و از این جهت که این همه روزه‌دار می‌بینم،

در پوستم نمی‌گنجم. از ماشین پیاده می‌شویم. هر قدر که به محل نماز جمعه نزدیک‌تر می‌شویم، جمعیت بیشتر می‌شود. احمد هم مثل من با تعجب به این جمعیت چشم دوخته است (هرچند او سال گذشته هم در مراسم روز قدس شرکت کرده و بارها نماز جمعه خوانده است). در طول مسیر صندوق‌های کمک‌های مردم به برادران و خواهران فلسطینی را جمع‌آوری می‌کنند. چند خبرنگار هم از مردم فیلم و عکس می‌گیرند. صدای شعار مردم و نوشته‌های بزرگ «مرگ بر اسرائیل» گوش و چشم ما را به خود مشغول کرده است. با ورود به محل نماز جمعه کم‌کم صدای شعارها قطع می‌شود. ما هم وارد محل می‌شویم و دو رکعت نماز تحية المسجد^۱ می‌خوانیم.

مؤذن اذان می‌گوید. امام جمعه به جایگاه می‌آید و خطبه^۲ نماز جمعه را شروع می‌کند. موضوع خطبه «عزت امت اسلامی» است. وقتی که خطبه تمام شد، می‌ایستم و به احمد می‌گویم بلند شو، الآن وقت نماز می‌شود. احمد آهسته می‌گوید: گویا فراموش کرده‌ای که نماز جمعه دو خطبه دارد. این دو خطبه به اضافه دو رکعت نماز جمعه جایگزین نماز ظهر می‌شود. بنابراین دو خطبه جزء نماز جمعه است. در این هنگام آقای آدابی که می‌بیند ما با هم حرف می‌زنیم، اشاره می‌کند که ساکت باشیم، چون موقع خواندن خطبه‌ها همه باید ساکت باشند و به خطبه‌ها گوش کنند.

امام جمعه بلند می‌شود و خطبه دوم را شروع می‌کند. پس از تمام شدن خطبه، مؤذن اقامه می‌گوید و نماز شروع می‌شود. حالا همه در صف ایستاده‌ایم. امام جمعه امر می‌کند صف‌ها را راست و مرتب کنیم و فاصله‌ها را ببندیم.
الله اکبر...

۱- هنگام ورود به مسجد خواندن دو رکعت نماز سنت است. آن دو رکعت را تحية المسجد می‌گویند. پیامبر به صحابه امر کرده بود که هرگاه وارد مسجد می‌شوند، قبل از نشستن دو رکعت بخوانند.

۲- به سخنرانی امام جمعه قبل از اقامه نماز، خطبه می‌گویند.

شیوه اقامه نماز جمعه

دو رکعت نماز جمعه همانند دو رکعت نماز جماعت (مثلاً نماز صبح) است. فقط فرق آن این است که پیش از نماز، دو خطبه خوانده می‌شود. امام جمعه در صورت توانایی می‌ایستد و خطبه را با ستایش خداوند و صلوات بر پیامبر (صلی‌الله‌علیه و علی‌آله) و آل و اصحاب او شروع کرده و با سفارش مردم به تقوی و خواندن آیاتی از قرآن و دعا برای مؤمنان، تمام می‌کند. او در خلال مواردی که ذکر شد، براساس نیازهای مردم درباره مسائل عقیدتی، اخلاقی و اجتماعی، سخن می‌گوید.

غسل جمعه

رسول خدا (صلی‌الله‌علیه و علی‌آله) مسلمانان را به انجام غسل در مناسبت‌های مختلفی مانند عید قربان، عید فطر و همچنین غسل در روز جمعه امر کرده‌اند. غسل عبارت است از شست‌وشوی تمام بدن. در اینجا با شیوه انجام غسل آشنا می‌شویم:

روش صحیح انجام غسل

جهت نزدیکی به خداوند در دل نیت می‌کنیم و دست‌ها را تا میچ می‌شویم. اگر در بدن نجاست ظاهری وجود داشته باشد، آن را پاک می‌کنیم سپس وضوی کامل می‌گیریم؛ دهان و بینی را می‌شویم و بر سر خود آب می‌ریزیم و بعد از آن ابتدا نیمه سمت راست و سپس نیمه سمت چپ بدن را می‌شویم؛ به‌طوری که این کارها بدون فاصله و پیایی انجام شود و به هنگام شستن، با دست‌های خود اعضای بدن را برای زدودن چرک و آلودگی می‌شویم و باید دقت کنیم هیچ قسمتی از بدن خشک نماند. بهتر است هر یک از کارهای غسل را تا سه مرتبه انجام دهیم.

نکته: هنگام غسل کردن اسراف کردن در مصرف آب مکروه است.

۱- در میان اعمال غسل بعضی موارد فرض یا واجب و بعضی موارد سنت (مستحب) است. با کمک هم کلاسی‌ها و راهنمایی معلمان هر کدام را براساس فقه خود جداگانه مشخص کنید.

موارد فرض (واجب):

موارد سنت و مستحب:

۲- با مشورت در گروه‌های کلاسی مشخص کنید آیا بعد از غسل وضو گرفتن برای خواندن نماز لازم است؟ چرا؟

